Trafikutskottets betänkande 1983/84:27

om tilläggsbudget III (prop. 1983/84:125, bil. 4)

SJÄTTE HUVUDTITELN

Sammanfattning

Under punkten 1 (Järnvägar) tillstyrker utskottet att regeringen lämnas begärt bemyndigande att medge statens järnvägar

att till AB AGA avyttra aktier i AB Dissousgas,

att lämna aktieägartillskott i AB SMART (Scandinavian Multi Access Reservation system for Travel agents),

att genomföra en apportemission med anledning av överförande av SJ:s alla restaurang- och kioskvagnar till AB Trafikrestauranger.

Under punkten 2 (Telekommunikationer) tillstyrks att riksdagen medger att televerket för finansiering av icke konkurrensutsatta abonnentutrustningar får disponera en från 1 200 milj. kr. till 1 600 milj. kr. höjd rörlig kredit.

Under punkten 3 (Institut m. m.) erinras om att SMHI sedan länge planerat att bygga upp ett modernt decentraliserat vädertjänstsystem – PROMIS (*PR*ogram för ett *O*perationellt *M*eteorologiskt *I*nformations *S*ystem). PROMIS innebär en central vädertjänst för medellånga prognoser (12 timmar – 10 dygn) och sex regionala vädertjänster för korta prognoser (0–18 timmar). Systemet och den meteorologiska bakgrunden har redovisats i prop. 1980/81:149 om SMHI:s verksamhet och organisation och i trafikutskottets betänkande TU 1980/81:27.

Utvecklingen av vädertjänsten och uppbyggnaden av PROMIS-systemet innebär stora förändringar av vädertjänstens organisation. De ekonomiska konsekvenserna är vidare osäkra. En pilotanläggning anses därför behöva byggas upp och utprovas.

Utskottet tillstyrker att härför under anslagen Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut anvisas 5,13 milj. kr resp. 10,57 milj. kr.

I anslutning härtill avstyrks ett från vpk motionsvis framställt yrkande om sammanslagning av den militära och civila vädertjänsten. Pågående utredningsarbete i ärendet bör enligt utskottet avvaktas. Vidare avstyrks motionsyrkanden från c och vpk angående bibehållande i full utsträckning av de synoptiska stationerna m. m. Yrkanden från c om uppställande av vissa villkor för det fortsatta arbetet med PROMIS-projektets genomförande föreslås lämnade utan åtgärd.

I en vpk-reservation yrkas bifall till förslaget om sammanslagning av den militära och civila vädertjänsten.

I en gemensam c- och vpk-reservation yrkas bifall till motionsyrkanden om de synoptiska stationerna.

1. **Järnvägar.** Regeringen har i proposition 1983/84:125 bilaga 4 (kommunikationsdepartementet) under punkt 1 (s. 7–9) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att medge att statens järnvägar avyttrar aktier, lämnar aktieägartillskott samt genomför apportemission i enlighet med vad som angetts i propositionen.

Statens järnvägar (SJ) har ett generellt bemyndigande att förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag intill ett visst värde. Detta bemyndigande gäller aktieposter vars värde understiger 2 milj. kr. Sådana beslut bör dock enligt riksdagens beslut med anledning av 1983 års budgetproposition (prop. 1982/83:100 bil. 8, TU 1982/83:15, rskr 1982/83:293) underställas regeringens prövning.

SJ har i skilda skrivelser till regeringen under innevarande budgetår tagit upp frågor som har samband med förvaltningen av statens aktier och som inte omfattas av det angivna bemyndigandet. I en skrivelse den 7 december 1983 har sålunda SJ hemställt om godkännande av att till AGA AB få överlåta samtliga innehavda aktier i AB Dissousgas för en köpeskilling av 4,5 milj. kr. Det huvudsakliga syftet med bolaget har tidigare varit att producera acetylengas för de statliga och privata järnvägarna i västra Sverige för signaler samt för lok- och vagnbelysning. För AGA fanns behov av acetylengas för fyrbelysningen i Vänern och på västkusten. Med hänsyn till att SJ inte längre anser sig ha något primärt intresse av att vara engagerad i gastillverkning önskar SJ nu avyttra sina aktier i bolaget.

SJ har vidare i en skrivelse den 30 december 1983 hemställt om medgivande att av driftmedel få lämna AB SMART (Scandinavian Multi Access Reservation system for Travel agents) ett aktieägartillskott på 1 milj. kr. SMART AB är ett företag som SJ bildat tillsammans med flygbolagen SAS och Braathens SAFE för att få en enhetlig dataterminalutrustning hos resebyråerna i Skandinavien. Bolagets styrelse har – för att bolaget inte skall tvingas i likvidation – beslutat anmoda de tre aktieägarna att lämna bolaget ett aktieägartillskott med återbetalningsskyldighet med vardera 1 milj. kr. Braathens SAFE och SAS har beslutat om och även lämnat detta tillskott före december månads utgång 1983.

SJ har slutligen i en skrivelse den 25 januari 1984 tagit upp frågan om tågserviceverksamhetens organisation. Restaurangrörelse på tåg bedrivs på SJ:s beställning av AB Trafikrestauranger (TR). TR är ett helägt dotterföretag till SJ. SJ och TR har den gemensamma uppfattningen att tågserveringen skulle kunna förbättras om ansvarsfördelningen mellan SJ och TR renodlas

mer i vissa avseenden. SJ skall renodla sin beställarroll och TR sin producentroll. Mot den bakgrunden har SJ hemställt att SJ:s alla restaurang- och kioskvagnar förs över till TR. Överföringen bör ske i form av en apportemission till ett värde motsvarande vagnarnas andel i SJ:s statskapital (ca 12 milj. kr.). Överföringen bör enligt SJ ske per den 1 juli 1984 eller tidigare om så är möjligt.

Utskottet

Såsom föredragande departementschefen framhållit är det angeläget att SJ utvecklas till ett modernt och konkurrenskraftigt transportföretag. För detta krävs att SJ på ett affärsmässigt sätt koncentrerar sina insatser på järnvägstrafiken. Då bl. a. de nu redovisade förslagen från SJ kan ses som ett led i denna utveckling tillstyrker även utskottet desamma samt hemställer

att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att statens järnvägar avyttrar aktier, lämnar aktieägartillskott samt genomför apportemission i enlighet med vad som angetts i propositionen.

2. **Telekommunikationer.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt 2 (s. 9–10) och hemställer

att riksdagen medger att televerket för finansiering av icke konkurrensutsatta abonnentutrustningar får disponera en från 1 200 000 000 kr. till 1 600 000 000 kr. höjd särskild rörlig kredit.

3. **Institut m. m.** Regeringen har under punkt 3 (s. 10–12) föreslagit

1. att riksdagen till Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag på 5 130 000 kr.,

2. att riksdagen till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag på 10 570 000 kr.

SMHI har i en skrivelse till regeringen sommaren 1982 hemställt om 27,5 milj. kr. för uppbyggnad och drift under fyra år av en pilotanläggning för ett framtida vädertjänstsystem. Totalkostnaderna för anläggningen beräknades i sammanhanget till ca 54 milj. kr. i 1982 års prisläge. I skrivelsen framhölls att pilotanläggningen är början på en långtidsplanerad teknikupphandling där svensk försvarsindustri kommer att engageras.

SMHI har länge planerat att bygga upp ett modernt decentraliserat vädertjänstsystem – PROMIS (*PR*ogram för ett *O*perationellt *M*eteorologiskt *I*nformations*S*ystem). Promis innebär en central vädertjänst för medellånga prognoser (12 timmar – 10 dygn) och sex regionala vädertjänster för korta prognoser (0–18 timmar). Systemet och den meteorologiska

bakgrunden har redovisats i prop. 1980/81:149 om SMHI:s verksamhet och organisation och i trafikutskottets betänkande 1980/81:27.

Motionerna

I motion 1983/84:2759 av Sven Henricsson (vpk) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om sammanslagning av den militära och civila vädertjänsten,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om bibehållande av det synoptiska observationsnätet.

I motion 1983/84:2760 av Rune Torwald m. fl. (c) yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om PROMIS-projektet, m. m.

Utskottet

Utvecklingen av vädertjänsten och den planerade uppbyggnaden av ett decentraliserat vädertjänstsystem – PROMIS – innebär enligt föredraganden mycket stora förändringar av vädertjänstens organisation. De ekonomiska konsekvenserna är vidare osäkra. En pilotanläggning anses därför behöva byggas upp och utprovas. Anläggningen består i princip av utrustning för mätning, överföring, bearbetning, presentation och delgivning av data och produkter.

Enligt en aktuell, reviderad kalkyl beräknas totalkostnaden för anläggningen till 70 milj. kr. i beräknat prisläge för maj 1984. Kostnadsavvikelsen i förhållande till vad som tidigare angivits från SMHI:s sida sägs framför allt bero på att den reviderade kostnadskalkylen även omfattar gjorda och beräknade investeringar från svensk industri. Dessutom har inflationen och den kraftiga stegringen av dollarkursen medfört kostnadsökningar.

SMHI har framhållit att systemet också bör få gynnsamma effekter för svensk industri. Överläggningar har därför tagits upp mellan SMHI och Ericsson Radio System AB om bl. a. projektets finansiering. Dessa överläggningar är enligt propositionen nu avslutade och har resulterat i att bolaget tilldelat projektet utvecklingsmedel.

SMHI har successivt inom ramen för tillgängliga resurser börjat modernisera vädertjänsten. Flera av de investeringar som gjorts avses ingå i pilotanläggningen.

SMHI har vidare i likalydande skrivelser till styrelsen för teknisk utveckling (STU) och statskontoret hemställt om 5,1 milj. kr. från de medel som avsatts för teknikupphandling inom dataområdet. Civilministern kommer enligt propositionen senare att föreslå regeringen att dessa medel tilldelas projektet under förutsättning att riksdagen godkänner regeringens hemställan om medel till pilotanläggningen.

SMHI har slutligen i anslagsframställningen för budgetåret 1984/85 hemställt att tidigare uppkommet överskott i verksamheten får överföras till budgetåret 1983/84 för att användas för finansiering av investeringar.

Sammantaget innebär detta enligt föredraganden att behovet av tillskott från statsbudgeten kraftigt har reducerats. Enligt SMHI är det f. ö. nu möjligt att bygga en reducerad pilotanläggning för en total kostnad av 59,40 milj. kr. i beräknat prisläge för maj 1984. Sammanfattningsvis innebär detta att uppbyggnaden och driften av den reducerade pilotanläggningen under en fyraårsperiod bör kunna finansieras på följande sätt.

	Milj. kr.
Redan anvisade medel	10,59
Teknikupphandlingsmedel	5,10
SMHI:s överskott	1,86
Omprioritering av SMHI:s resurser samt industriell satsning	26,15
Erforderligt medelstillskott från statsbudgeten	15,70
	59,40

Föredraganden förordar mot bakgrund härav att totalt 15,7 milj. kr. anvisas till SMHI för att möjliggöra att pilotanläggningen kommer till stånd. Av kostnaderna bör 5,13 milj. kr. belasta bidragsanslaget och 10,57 milj. kr. utrustningsanslaget.

I propositionen framhålls i anslutning härtill att även televerket är intresserat av den nya teknik som kommer att användas i pilotanläggningen, framför allt i fråga om dataöverföring och delgivning. Verket och SMHI har därför beslutat att tillsätta en utvecklingsgrupp för dessa frågor. Televerket har beslutat att under en femårsperiod ställa 5 milj. kr. till gruppens förfogande för detta arbete. Även luftfartsverket har förklarat sig intresserat att diskutera ett gemensamt forsknings- och utvecklingsprojekt vad gäller flygvädertjänstfrågor.

Utskottet har för sin del inte funnit anledning till erinran mot förslagen i denna del och tillstyrker följaktligen också den begärda medelsanvisningen.

I motion 1983/84:2759 (vpk) förklaras en *samordning av den civila och den militära vädertjänsten* vara en självklarhet. Riksdagen bör därför enligt motionären nu klart uttala sig för en sammanslagning av de båda organisationerna.

Såsom framgår av propositionen har emellertid statskontoret redan fått i uppdrag av regeringen att bl. a. utreda *möjligheterna* till samordning av den civila och militära vädertjänsten. Bedömningar skall särskilt göras beträffande bl. a. konsekvenser för vädertjänsternas tekniska system samt hur teknisk samordning skall ske på kort och lång sikt. Med hänsyn till detta är det av största vikt att utvecklingen av den planerade pilotanläggningen sker så att en samordning av de båda organens verksamhet underlättas.

Det sägs likaledes vara en förutsättning att man vid utvecklingen av PROMIS i alla väsentliga delar utnyttjar de investeringar som gjorts eller beslutats inom det militära vädertjänstsystemet.

Resultatet av utredningsarbetet bör enligt utskottets mening avvaktas. Med hänvisning härtill avstyrks motionen i denna del.

I motion 1983/84:2760 (c) ställer man sig i flera avseenden kritisk mot *PROMIS-projektet* men godtar den nu föreslagna medelsanvisningen mot bakgrund av att dels 11 milj. kr. redan satsats i projektet, dels hela eller delar av projektet möjligen kan bli en svensk exportprodukt till länder som säkerligen har större nytta av det än Sverige. Ett genomförande av pilotprojektet synes vidare enligt motionärerna vara enda möjligheten att få en verklighetsanknuten marknadsundersökning om behovet av de prognoser projektet skall ta fram. Enligt motionen bör dock följande villkor gälla för PROMIS-projektet:

1) Inga ytterligare statliga medel bör anvisas till pilotprojektet.
2) Seriösa, objektiva marknadsundersökningar bör kopplas till pilotprojektet.
3) Inga av SMHI:s nuvarande funktioner får tas bort om detta innebär en låsning till PROMIS-systemet. Detta innebär då också att inga fler nedläggningar av synoptiska stationer får göras innan en ordentlig utvärdering av pilotprojetet skett.
4) Regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska aspekter skall vägas in vid utvärderingen av projektets lönsamhet.
5) Innan beslut om en ytterligare utbyggnad av PROMIS-projektet fattas skall erfarenheterna av försöksverksamheten redovisas för riksdagen.

Även i motion 1983/84:2759 (vpk) framhålls att – mot bakgrunden av tidigare diskussioner i samband med nedläggning av s. k. synoptiska stationer runt om i landet – en omprioritering av SMHI:s resurser inte får drabba det synoptiska observationsnätet. Detta har såväl regionalpolitiska som arbetsmarknadspolitiska aspekter, och det vore f. ö. enligt motionen fel att avveckla ett beprövat system av manuella stationer innan man fått bekräftelse på en större effektivitet i ett eventuellt nytt system.

Vad först beträffar *de synoptiska stationerna* vill utskottet erinra om sina uttalanden i TU 1980/81:27 om PROMIS-systemet. Utskottet fann sålunda den utveckling av vädertjänsten som skisserats i PROMIS värdefull. Utskottet fäste sig därvid inte enbart vid möjligheterna att med ökade tekniska resurser erbjuda en väsentligt utökad väderservice för olika samhällssektorer. Även de gynnsamma effekterna för svensk industri, som en utveckling av systemet inom Sverige kunde innebära, beaktades. Bl. a. hade styrelsen för teknisk utveckling (STU) och Rymdbolaget gjort den bedömningen att ett stort industriellt intresse fanns att medverka i projektet och att möjligheterna till försäljning utomlands vore goda.

För att inte förekomma utvärderingar av försöksverksamheten ansåg

utskottsmajoriteten vidare att nedläggningen av observationsstationer, utöver sådana som vore ett led i SMHI:s normala rationaliseringsarbete, ej borde komma i fråga. Då nedläggningar av stationer bleve aktuella vore det angeläget att även regional- och sysselsättningspolitiska hänsyn toges.

I 1983 års budgetproposition (bil. 8 s. 139) framhöll föredragande departementschefen med anledning härav att det enligt hans uppfattning borde ankomma på SMHI att från meteorologiska utgångspunkter och inom tillgängliga medelsramar göra avvägningen mellan antalet observationsstationer och kvaliteten på väderrapporteringen. När det gällde antalet stationer i det s. k. grundnätet skulle SMHI samråda med chefen för flygvapnet. Något visst antal stationer borde inte – betonade föredraganden – läggas fast av statsmakterna.

Utskottet (1982/83:17) anslöt sig till föredragandens överväganden i denna del och tillstyrkte att riksdagen godkände vad denne anfört om synoptiska stationer. Riksdagen beslutade i enlighet härmed (rskr 1982/83:239).

Utskottet finner inte anledning föreligga att nu frångå sin tidigare uppfattning och är därför inte berett att göra de uttalanden i denna fråga som motionärerna begärt. Motionerna avstyrks följaktligen i dessa delar.

Beträffande övriga i motion 1983/84:2760 (c) angivna *villkor för PROMIS-projektets genomförande* vill utskottet till en början erinra om föredragandens uttalande i propositionen att de ekonomiska konsekvenserna av PROMIS-systemet är osäkra. Det behövs således ett väl grundat beslutsunderlag för att bedöma hur en operativ regionaliserad vädertjänst skall vara uppbyggd. Detta anges som en anledning till att en pilotanläggning behöver byggas upp och utprovas.

Även utskottet anser seriösa och objektiva undersökningar böra kopplas till projektet samt att regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska aspekter bör vägas in vid utvärderingen av projektets lönsamhet. Utskottet förutsätter också att erfarenheterna av försöksverksamheten i vederbörlig ordning redovisas för riksdagen.

Genom vad utskottet i dessa frågor anfört synes syftet med motionen i här berörda delar i väsentlig mån tillgodosett. Motionen synes därför, såvitt nu är i fråga, inte påkalla någon åtgärd från riksdagens sida.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag på 5 130 000 kr.,
2. att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning* på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 anvisar ett reservationsanslag på 10 570 000 kr.,
3. beträffande *sammanslagning av den militära och den civila vädertjänsten*

   att riksdagen avslår motion 1983/84:2759 (vpk) yrkande 1,

4. beträffande *de synoptiska stationerna*
   att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2759 (vpk) yrkande 2 och 1983/84:2760 (c) i denna del,
5. beträffande *villkoren i övrigt för PROMIS-projektets genomförande*
   att riksdagen lämnar motion 1983/84:2760 (c) i dessa delar utan åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1984

På trafikutskottets vägnar
ROLF CLARKSON

Närvarande: Rolf Clarkson (m), Birger Rosqvist (s), Rune Torwald (c), Olle Östrand (s), Sven-Gösta Signell (s), Rune Johansson (s), Per Stenmarck (m), Margit Sandéhn (s), Sten-Ove Sundström (s), Görel Bohlin (m), Olle Grahn (fp), Sven Henricsson (vpk), Göran Riegnell (m), Anna Wohlin-Andersson (c) och Lisbet Calner (s).

Reservationer

1. vid **punkt 3 Institut m. m.** beträffande *sammanslagning av den militära och civila vädertjänsten* (mom. 3)

Sven Henricsson (vpk) anser,

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Såsom framgår" och på s. 6 slutar med "denna del." bort ersättas med text av följande lydelse:

Motionären erinrar därvid om att statskontoret har fått i uppdrag att utreda *möjligheterna* till samordning mellan den civila och militära vädertjänsten. Vad som bör utredas är dock inte *möjligheterna* härtill utan de konkreta former och åtgärder som behövs för sammanslagningens praktiska genomförande. I motionen erinras vidare om att vpk redan tidigare föreslagit att riksdagen klart skall uttala sig för en sammanslagning av den civila och militära vädertjänsten.

Utskottet delar den uppfattning motionären givit uttryck åt och anser alltså att en sammanslagning bör ske snarast möjligt.

Vad utskottet härom anfört, vilket innebär ett tillstyrkande av motionen i denna del, bör av riksdagen ges regeringen til känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *sammanslagning av den militära och civila vädertjänsten*

att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2759 (vpk) yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,

2. vid **punkt 3 Institut m. m.** beträffande *de synoptiska stationerna* (mom. 4)

Rune Torwald (c), Sven Henricsson (vpk) och Anna Wohlin-Andersson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Vad först" och på s. 7 slutar med "dessa delar." bort ersättas med text av följande lydelse:

Såsom framhålls i förstnämnda motion ville SMHI år 1981 betala en del av PROMIS genom nedläggningar av bemannade väderstationer. Detta sade riksdagen nej till. År 1983 bestämde riksdagens majoritet att SMHI utan att riksdagen hörs skulle få bestämma hur många och vilka bemannade väderstationer som skulle läggas ned. Centern och vpk reserverade sig dock mot detta beslut.

Utskottet vill i likhet med motionärerna slå fast att det nu varken är lämpligt eller möjligt att acceptera fler nedläggningar av synoptiska väderstationer i syfte att betala för eller tvingas in i ett ännu oprövat vädertjänstsystem. Om det synoptiska nätet glesas ut ytterligare kan det nämligen inte längre fylla sin meteorologiska funktion. Man har då tagit bort basen för den nuvarande observationsverksamheten, innan man vet vad de nya tekniska lösningarna innebär, dvs. innan försöksverksamheten enligt riksdagens beslut avrapporterats och utvärderats.

Utskottet delar vidare uppfattningen i motion 1983/84:2759 (vpk) att det synoptiska observationsnätets bibehållande har såväl regionalpolitiska som arbetsmarknadspolitiska aspekter. Det vore sålunda som motionärerna anfört fel att avveckla ett beprövat system av manuella stationer innan man fått bekräftelse på en större effektivitet i ett eventuellt nytt system.

Vad utskottet nu anfört, vilket innebär ett tillstyrkande av de båda motionerna i här berörda delar, bör av riksdagen ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *de synoptiska stationerna*
att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:2759 (vpk) yrkande 2 och 1983/84:2760 (c) i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet härom anfört,